

Відгук
офіційного опонента
на дисертацію **Павленка Андрія Михайловича**
«Симфонії у творчості Франсуа-Жозефа Госсека:
авторська версія жанру», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво

Історичне буття жанру симфонії як одного з фундаментальних жанрів західноєвропейської музичної традиції постійно знаходиться в полі пильної уваги музикознавців, відбиваючись у дослідженнях як загальних естетико-теоретичних проблем, так і творчості окремих митців. Напрацювання в цій галузі складають основу не лише низки авторських концепцій розвитку жанру, а й певних аксіоматичних уявень, що глибоко вкорінилися у вітчизняній та світовій музикознавчій традиції. Тим ціннішою виявляється можливість оновити ці уявлення та зробити ще один крок до відновлення цілісності у сприйнятті духовних та творчих пошуків конкретної епохи через пізнання заново відкритих сторінок творчості композиторів, які з певних історико-культурних причин виявилися забутими.

Саме ці два напрями стали стратегічними у дисертації Андрія Павленка. Цілком закономірно, що ключовими здобутками дослідження стали суттєве розширення уявень щодо становлення та розвитку жанру симфонії у Франції XVIII ст. та відкриття для українського музичного простору постаті Франсуа-Жозефа Госсека як фундатора французької симфонічної школи. Все означене змінює сприйняття загальноєвропейського контексту побутування симфонії, зокрема, повертаючи французькій культурі право на свій внесок до розвитку симфонічної музики на етапі її становлення.

Тож, з одного боку, актуальність, наукова та практична значущість результатів дослідження не викликає жодних сумнівів та є цілком очевидною. З іншого боку, питання, поставлені в дисертації, формують проблемне поле, що виходить далеко за межі конкретного дослідження та розгортається у перспективу для подальших наукових розвідок. Беззаперечною цінністю роботи в цьому сенсі є те, що вона запрошує до діалогу та відкриває широку панораму можливих дослідницьких пошуків.

У Вступі автор аргументовано окреслює основні проблемні зони обраної теми. Узагальнюючи, визначимо найважливіші з них: брак наукової інформації про творчість Ф.-Ж. Госсека не лише у вітчизняному, а й у зарубіжному музикознавстві; стереотипи, пов'язані з німецькоцентристською моделлю музикознавчої науки, що заважають об'єктивно оцінити розвиток французької симфонії; відсутність впродовж довгого часу доступу до нотного матеріалу. Останньому пункту варто приділити особливу увагу. Автор дисертації здійснив не лише серйозну аналітичну роботу, розглянувши 10 симфоній, а й надзвичайно кропітку роботу з пошуку та підготовки нотного матеріалу до самої можливості його дослідження. Партитури восьми з десяти симфоній були відновлені з окремих партій, відредаговані з урахуванням особливостей оркестрування XVIII ст. та розміщені в Додатках. Тож, практичне значення дисертації Андрія Павленка, окрім історико-теоретичного та культурологічного спрямування, полягає у можливості використання його напрацювань у виконавській практиці, про що автор скромно замовчує.

Окреслена вище двовекторність, закладена до дисертаційної теми, обумовлює напрями, за якими рухається думка дослідника. Основними здобутками Розділу 1 «Жанр симфонії у естетичному, теоретичному та історичному аспектах» є спостереження щодо впливу ідей Просвітництва на західноєвропейську музичну естетику та жанрову систему, огляд процесу поступового переосмислення ролі інструментальних жанрів,

узагальнення щодо шляхів формування симфонії у XVIII ст. з урахуванням впливу на неї жанрів опери, концерту, сюїти. Інформативна насиченість розділу та концентрована характеристика естетичного контексту розвитку симфонічного жанру у його італійській, німецькій (мангаймській), австрійській версіях дійсно закладає міцний фундамент для подальшого дослідження, що в наступних розділах 2 і 3 матиме поглиблено-аналітичний характер.

Звісно, автор не обходить увагою і питання побутування французької інструментальної музики. Важливо, що ці особливості французької музичної культури розглядаються з соціокультурної точки зору. Це включає до себе висвітлення конкретних умов музичної практики, які безпосередньо впливали на стилеві та жанрові зміни в музичному мистецтві. Так, Андрій Павленко слушно зазначає, що розвитку інструментальної та, зокрема, симфонічної музики сприяла поява приватних та публічних концертів, як, наприклад, «Духовних концертів», «Італійських концертів», «Концертів аматорів», концертів у приватному салоні де Ла Пупліньєра та ін. Ці концерти формували поле, в якому були можливі пошуки та дослідження найрізноманітніших жанрів та традицій поза панівною опорою. На с. 43 автор констатує, що «активне зростання концертного життя зробило Париж одним з найбільш прогресивних міст та активно впливало на розвиток інструментальної музики». Враховуючи, що ці концертні ініціативи відбувалися на регулярній основі впродовж десятиліть, постає питання щодо їх репертуарного наповнення, особливо – творами французьких композиторів, які могли бути там представлені. Дотримуючись принципів лаконічності та доцільності у викладенні матеріалу, дослідник вказує декілька прізвищ авторів перших французьких симфоній (звісно, Ф.-Ж. Госсек, Ш.-А. Бленвіль, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Руджі), не розширюючи ані сам іменний перелік, ані відомості щодо власне симфоній. Проте така інформація, хоча б довідкового характеру, але

представлена більш детально, допомогла б значно розширити уявлення про контекст розвитку французької симфонії на початковому етапі її існування, що є справжньою прогалиною у музично-історичних знаннях. Більш поглиблене вивчення цього питання складає, безумовно, потенціал подальших досліджень.

Дисертаційні розділи 2 («Національне та інонаціональне у симфоніях Франсуа-Жозефа Госсека першого і другого періодів (на прикладах Шести симфоній оп.4 та Симфонії фа мажор оп.8 №2)») і 3 («Пошуки Франсуа-Жозефом Госсеком власної моделі симфонічного циклу») присвячені грунтовному аналізу 10 симфоній, що представляють всі періоди творчості композитора. Такий вибір аналітичного матеріалу дозволяє скласти відносно повне уявлення про спрямування жанрових пошуків Ф.-Ж. Госсека та аргументовано спростовує стереотипне уявлення про нього виключно як про активного діяча Французької революції.

Розділ 2 відкривається періодизацією симфонічної творчості Ф.-Ж. Госсека, оновленою автором дослідження з урахуванням симфоній, що стали доступними протягом останнього часу. Стислий огляд сутності цих періодів вдало передує подальшому деталізованому розгляду симфоній. Проте у цьому розділі дещо не вистачає інформації про постать композитора, його творчі орієнтири та основний біографічний фактаж. Ці матеріали представлені в Додатках, але здається, що їх присутність в основному тексті роботи могла б значно збагатити контекстні та асоціативні зв'язки, що формуються протягом її прочитання. Крім того, на жаль, у тексті відсутні будь-які посилання на Додатки там, де одночасне знайомство з ними було б вкрай важливим.

Логіка побудови зазначених аналітичних розділів наступна: від більш ранніх творів, де яскраво виражена присутність італійської та мангаймської жанрових моделей (симфонії оп.4 та оп.8), до симфоній, що демонструють три індивідуальні ідейно-композиційні рішення (симфонія

ор.6 №6, «Мисливська» та «Велика» симфонії). Результатом уважного прискіпливого аналізу та порівняння симфоній як між собою, так і з уже існуючими на той час жанровими моделями стає чітке усвідомлення спільнота та відмінного між ними на структурно-композиційному рівні. Автор супроводжує аналітичний виклад чисельними допоміжними матеріалами (схемами, порівняльними таблицями), розміщеними і в основному тексті, і в Додатках. Одним з важливих висновків, до якого приходить Андрій Павленко, стає думка про специфіку творчого методу Ф.-Ж. Госсека, для якого є характерним постійний пошук жанрово-композиційного рішення для конкретного твору. Здійснений аналіз дозволяє автору наголошувати на тому, що вказана риса мислення композитора обумовлена не лише жанровою нестабільністю на початковому етапі існування симфонії, а й особистою потребою Ф.-Ж. Госсека шукати відповідність між задумом та його реалізацією поза межами якоїсь однієї структури.

Текст дисертаційної роботи Андрія Павленка насичений багатьма іншими, не менш цікавими науковими спостереженнями та аналітичними деталями, які неможливо навести в опонентському відгуку. Але зміст дослідження в цілому спонукає до деяких роздумів та запитань.

1. У тексті роботи дисертант наголошує на тому, що Ф.-Ж. Госсеку вдається не лише творчо переосмислити сучасну йому загальноєвропейську симфонічну практику та віднайти власний метод роботи з симфонічним жанром, а й втілити у творах суто французькі риси. До таких автор доречно відносить театральність та програмність, що насправді іманентні французькій культурі. У той же час, відомо, що суто програмних симфоній у композитора три: розглянуті у дисертації «Мисливська» та Велика симфонія до мажор (остання – як зразок узагальненої програмності), а також Концертна симфонія «Mirza». Враховуючи, що загальна кількість симфоній у композитора значно

більша – 60, і більшість з них позбавлені впливу програмності, то чи можна розширити прояви «французького» у цих творах за рахунок якихось інших рис? І на продовження цього запитання: чи спостерігається якийсь специфічний вплив французької оперної традиції, що бере початок від «ліричних трагедій» Ж.-Б. Люллі, на французькі зразки жанру симфонії?

2. Проаналізувавши «Мисливську» симфонію, автор дисертації приходить до висновку, що цей твір можна розглядати як «передумову для розвитку французького романтичного програмного симфонізму берліозівського зразка» (с. 184). У зв'язку з цим виникає запитання, наскільки широко були представлені програмні симфонічні твори у доробку сучасників Ф.-Ж. Госсека та чи були відомі ці твори (і конкретно «Мисливська» симфонія) Г. Берліозу? Тобто, чи має наведене спостереження характер ретроспективного наукового припущення чи певну лінію симфонічної програмності можна простежити у композиторській практиці та спадкоємності?

3. Розглядаючи різні музикознавчі ідеї щодо сутності жанру симфонії, дисертант значною мірою спирається на концепцію М. Арановського, а також спостереження інших науковців, що єдині у сприйнятті симфонії як узагальнюючого, філософського твору зі змістовим акцентом на вічних питаннях людського буття. Проте текст дисертаційного дослідження не завжди дає можливість побачити такі ж концепційні закономірності стосовно симфоній Ф.-Ж. Госсека. Тож, виникає прохання до автора конкретизувати ідейний задум розглянутих ним творів з цієї точки зору, наприклад, стосовно концепції Симфонії №6 оп.6, тим більше, що цей твір має підкреслено індивідуалізоване композиційне рішення.

На завершення варто зазначити, що поставлена в дисертації мета та завдання досягнуті, заявлена тема розкрита на сучасному науковому рівні, проблемні питання роботи опрацьовані творчо та глибоко. Кількість та

зміст публікацій за темою дослідження, а також текст автoreферату повністю відображають основні положення дисертації.

Дисертація Павленка Андрія Михайловича «Симфонії у творчості Франсуа-Жозефа Госсека: авторська версія жанру», подана до захисту за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво повністю відповідає вимогам ДАК МОН України, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри історії музики
Київської муніципальної академії
музики ім. Р. М. Глієра

М. О. Вороніна

Підпис Вороніної М. О. засвідчує
Ст.інспектор з кадрів

Г. О. Петрушенко

*Абіорестор з науково-педагогічної
та наукової роботи* *Григорій Н. А.*

